

מיוחד: הזדמנות לשנות // "אם היו מציבים מצלמות - 'בית הקלפים' היתה נראית קטנה לעומת מה שקורה כאן"

ההשתתפות של הציבור הישראלי בקבלת ההחלטות במדינה אינה מסתיימת רק בבחירות לכנסת. באמצעות גופים חברתיים שפועלים במשכן ובמסדרונות השלטון, האזרחים יכולים להיות הרבה יותר מסטטיסטים שמנחיתים עליהם חוקים ■ "פעם החלטות כלכליות היו נעשות במחשכים - וכיום יש יותר אור"

08:14 11.10.2017 מאת: צבי זרחיה

"עד קיץ 2011, אזרחים בישראל ראו עולות חברתיות ולא ידעו איך להתמודד אתן. נקודת המפנה היתה במחאה החברתית: הציבור הבין שכשהוא הולך יחד, יש לו הרבה מאוד כוח לשנות עולות חברתיות", אומר יאיר פינק, מייסד ומנכ"ל לובי 99, מיזם חברתי הפועל לקדם אינטרסים של הציבור מול מקבלי ההחלטות בכנסת ובמשלה. ואכן, בשנים האחרונות קמו גופים חברתיים שמשרתים את הציבור בתוך משכן הכנסת — במגע יומיומי מול נבחרי הציבור. לובי 99 למשל, ניצב בעבודתו מול כ-200 לוביסטים המסתובבים במסדרונות הכנסת ומייצגים את האינטרסים של בעלי הון וחברות מסחריות. **הזדמנות לשנות - פרויקט מיוחד << נלחמים בשביל כולנו: האנשים שמנסים לשנות את המציאות בישראל || כלכלה אלטרנטיבית: מה אפשר ללמוד מהחרדים | נתי טוקר || אל תחפשו צדק: כאן באים להרוויח הרבה כסף | איתן אבריאלי || "אם אדלוסון ירצה לתת לנו 60 מיליון דולר - הוא יקבל מכתב תודה - וזהו" | נתי טוקר || הקווים האדומים של האנשים הירוקים | מירב מורן || המדריך להזלת יוקר המחיה | איילה צורף || "קטמון זו מחאה חברתית שהצליחה, אבל הסיכון הוא בלתי נתפש" | עמרי זרחוביץ' || רוצים לספר לעולם על עצמכם? זו הדרך | בועז כהן** "אנחנו למעשה לוביסטים למען הציבור", מגדיר פינק (33) את המיזם, המגייס תרומות המונים, ומעסיק שני "לוביסטים" שפועלים בכנסת ומול משרדי הממשלה — לינור דויטש ואבי לב. לאחר שגייס באחרונה באמצעות מימון המונים תרומות של 70 אלף שקל בחודש (כ-850 אלף שקל בשנה) מ-2,250 אזרחים, יעסיק בקרוב המיזם לוביסטית נוספת.

"זהו סטארט-אפ חברתי שמטרתו לחבר בין הציבור, שנמצא רחוק ממקבלי ההחלטות, לבין מה שקורה בכנסת, בעיקר בוועדות הכספים, הכלכלה והרפורמות", אומר פינק. "אם היו מציבים מצלמות בשיבות שבהן מתקבלות ההחלטות, אז הסדרה האמריקאית 'בית הקלפים' היתה נראית קטנה לעומת מה שקורה כאן. המשימה שלנו היא לאזן בין הכוח האדיר שיש לקשרי ההון-שלטון בישראל, ולהטות המאזניים לטובת הציבור הרחב". לדבריו, "הלוביסטים המסחריים מנסים לנווט את ההחלטות הכלכליות לטובת בעלי ההון, וכאן לציבור יש כוח גדול, פעם החלטות כלכליות היו נעשות במחשכים — וכיום יש יותר אור, אבל זה לא אומר שכבר אין עסקות אפלות".

דויטש (35) רואה עצמה "כמקף המחבר בין ההמון לשלטון. מצד אחד, אנו עוזרים לחברי הכנסת להתמקצע, מלווים אותם ויוזמים ומנסחים הצעות חוק לרעיונות שאנחנו מקבלים מהשטח. מצד שני, אנחנו עומדים מול כל הלוביסטים של הגופים המסחריים, מגיבים ומביעים את עמדותינו לגבי הצעות חוק שמקודמות בכנסת, כמו ששינסקי 2, הרפורמה בבנקאות והפרדת חברות כרטיסי האשראי מהבנקים".

לדברי דויטש, "בשנתיים האחרונות אנו מובילים שינוי משמעותי שבו יותר מקבלי החלטות רואים שיש פה קול צלול וברור של הציבור שלמד לדבר ולא לשתוק. הגורמים הממשלתיים החלו להפנים את הקול הציבורי, ואנו מקבלים פניות ממשרדי הממשלה, חברי הכנסת וגם מהבנקים — שמבקשים לשמוע את עמדותינו. למשל, בנק הפועלים ביקש לברר את העמדה שלנו בנושא הרפורמה בבנקאות והעמלות". "אנחנו לא הולכים להפגנות, אלא רוצים להיות ארגון הלובי הציבורי הגדול ביותר שממנו יפחדו בעלי ההון", אומרים פינק ודויטש.

"לפקוח עין גם על הפקידות המקצועית"

מקור כוח נוסף של הציבור המשפיע על קבלת ההחלטות הוא עמותת הצלחה, העוסקת ברגולציה כלכלית, אכיפה אזרחית ותקינות שלטונית — ופועלת מול הרגולטורים. הדמות המובילה בעמותה היא עו"ד אלעד מן (41), היועץ המשפטי של הצלחה (בהתנדבות). "אנו פועלים לקדם מטרות שיש להן חשיבות ציבורית ולמנוע פגיעה בציבור", אומר מן. בין היתר, לוחץ מן בשנים האחרונות על שרי המשפטים להנהיג קוד אתי חדש לשרים, והוא מאיים לעתור לבג"ץ אם הממשלה לא תאשר בקרוב קוד שכזה.

בנוסף, כחלק מהמאבק להגברת השקיפות, פנה מן במסגרת חוק חופש המידע והצליח לחשוף יומני פגישות של שרים, מנכ"ל משרדים ופקידי ציבור בכירים, וכן לחשוף הסכמים למניעת ניגוד עניינים של שרים ובכירים בשירות הציבורי.

מן אף עתר לבג"ץ בשורה של נושאים, שאחד מהם, למשל, הביא לחשיפת הסכם התקציב הרב־שנתי בין משרד האוצר למשרד הביטחון.

לדברי מן, "המערכות הציבוריות מתנהלות לעתים ללא קשר לפוליטיקאים, והתחלואים לא ישתנו הרבה גם אם השלטון יתחלף. יש שורה של נושאים הטעונים טיפול מקצועי, קביעת נהלי עבודה וטיפול ציבורי מול הרגולטורים. כל עוד לא ייקבעו כללים ברורים, הציבור צריך לפקוח עין לא רק על הפוליטיקאים — אלא גם על הפקידות המקצועית שמנהלת את המדינה. ככל שהציבור יוכל לעקוב יותר ולהיות מעורב יותר באופן שבו מתקבלות ההחלטות — הוא יוכל להגיש תביעות ייצוגיות ולהגן על האינטרסים שלו".

להפוך את הח"כים לשותפים, ולא אויבים

עמותת ידיד, הפועלת מאז 1997, נועדה לסייע לציבור למצות את הזכויות שמגיעות לו מהממשלה (כמו ביטוח לאומי, מים ודיור). רן מלמד, סמנכ"ל למדיניות חברתית והסברה בעמותה, מגדיר את תפקידו כ"מתווך מקצועי בין הציבור למקבלי ההחלטות בכנסת והממשלה. אני לוביסט חברתי, שבבסיס העבודה שלו נמצאת היכולת המקצועית לראות את התמונה הרחבה כדי לייצר פתרונות בני קיימא".

מלמד טוען כי הוא מנסה לרתום את הח"כים, השרים והפקידים לשינוי החלטות למען הציבור, ו"מסתכל על הממשלה והכנסת כאל גופים שאני חייב להפוך אותם לשותפים ולא אויבים, כי זו הדרך היחידה להשיג הישגים משמעותיים, בטח מבחינה תקציבית. הדבר החשוב ביותר שאני יכול לתת הוא יכולת לכתוב ניירות עמדה וחוות דעת, להציג נתונים מקצועיים בפני ועדות הכנסת ופקידי ממשל, ולתרגם את הצרכים והרצונות של הציבור למהלכי חקיקה ושינוי מדיניות".

לדברי מלמד, "חלק מהפוליטיקאים מייחסים משקל רב לציבור — הם מתקשרים עם האזרחים, מקבלים עצות וכותבים הצעות חוק המגיעות כרעיונות מהציבור, אך גם מגופי חברה אזרחית המסוגלים לנסח הצעת חוק מלאה ולהעביר אותה לחבר או חברת כנסת המעוניינים לקדם אותה. כללי המשחק במקרה הזה ברורים: בסופו של דבר מי שיקבל את רוב הקרדיט זה חבר הכנסת או אפילו השר ואנשי משרדו".

להערכתו, הדרך של הציבור להיות מעורב יותר היא "להצביע לפי הראש ולא הרגש — להצביע עבור מי שבאמת מייצג את מה שאתה רוצה לקבל כאזרח במדינה; ללמוד להשתמש בכלים המאפשרים פעילות לשינוי מדיניות — ללמוד איך עובדות הכנסת והממשלה, לדעת איך מעבירים הצעת חוק, איך ומתי להפעיל את המערכת המשפטית ובאילו מקרים הפגנות ומחאות יכולות לעשות את השינוי; ולשתף פעולה עם ארגוני חברה אזרחית, כי יחד עמם הציבור יכול להיות שותף אמיתי ובעל כוח, כמו במאבק על מכל האמוניה, מאבקים סביבתיים ואפילו מאבק הנכים".